

Способи учинення незаконного видобування бурштину-сирцю

Вязмікін Сергій Анатолійович, начальник управління протидії злочинності у сфері економіки МВС України в Житомирській області

Кількість екологічних злочинів, пов'язаних із порушенням правил охорони або використання надр, постійно збільшується. Негативно впливає на стан боротьби з вказаними злочинами і відсутність відповідної окремої криміналістичної методики, структурним елементом якої є криміналістична характеристика даного виду злочинів.

Суттєве місце в криміналістичній характеристиці порушень правил охорони або використання надр посідають **типові способи їх учинення**. Криміналістичне розуміння способу вчинення злочину тісно взаємопов'язане з кримінально-правовим.

Порушення правил охорони або використання надр можуть бути вчинені як шляхом активних дій, так і бездіяльності. Проте, незаконне видобування корисних копалин вчиняється тільки шляхом активних дій.

Залежно від виду природокористування слід розрізняти: способи порушення встановлених правил охорони надр, способи порушення правил використання надр, а також способи незаконного видобування корисних копалин загальнодержавного значення. Оскільки незаконне видобування корисних копалин вчиняється шляхом активних дій, то специфіка способу даного злочину полягає у способі його підготовки, способі вчинення і способі приховування слідів.

До підготовки незаконного видобування корисних копалин слід віднести активні дії, спрямовані на забезпечення можливості виконання задуманого злочину, такі як: визначення предмета посягання; підбір місця скоєння злочину; підбір співучасників та розподіл між ними ролей; підбір знарядь учинення злочину та перевірка їх технічної готовності; підкуп працівників, що здійснюють державний контроль та нагляд за використанням і охороною надр, представників органів місцевої влади.

Приховування таких злочинів полягає у прихованні чи знищенні засобів вчинення злочинного правопорушення, предмета злочину, продуктів його переробки; підготовці алібі; збуту добутих природних ресурсів. Збут незаконно добутого здійснюється шляхом продажу чи оплатної передачі «випадковим» покупцям або за спеціальним замовленням, чи суб'єктам господарювання, яке передбачає собою або одноразовий збут у великих розмірах, або збут невеликими партіями протягом тривалого часу [29, с. 64].

Застосування спеціальних технічних засобів, що можуть призвести до небажаних змін навколишнього природного середовища, можливе тільки після погодження з місцевими Радами народних депутатів, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України на місцях.

Аналіз матеріалів слідчої та судової практики свідчить, що видобування корисних копалин відбувається відкритим та підземним способом.

Під відкритим способом незаконного видобування корисних копалин розуміють вилучення їх з верхніх пластів залягання (з кар'єрів, з копальні).

Підземний спосіб незаконного видобування корисних копалин вказує на вилучення їх з родовищ, крім з поверхні землі, шляхом викачування, побудови шахт, копалень.

Видобування корисних копалин вчиняється з прямим умислом. За особливостями засобів учинення порушень правил охорони або використання надр спосіб може бути простим, складним і небезпечним.

Простий спосіб полягає у вилученні корисних копалин з родовищ за допомогою найпростіших знарядь праці: кирки, лопати, металевих тичок, компресора, лебідки тощо.

Складний спосіб видобування корисних копалин має місце, коли їх злочинці вилучають із родовищ за допомогою складних механізмів, зокрема: технологічних установок (бурове устаткування, мотопомпи, електричні насоси тощо), спеціальної техніки (бульдозерів, екскаваторів, гужового транспорту тощо). Треба зазначити, що в деяких випадках способи незаконного видобування корисних копалин та способи законного їх видобування співпадають. Відрізняються вони лише в оформленні дозволів. Незаконне видобування корисних копалин відбувається без належним чином оформленого дозволу акта про надання гірничого відводу або з відхиленням від умов, зазначених у цьому документі.

Під небезпечним способом розуміється вчинення порушень правил охорони або використання надр шляхом застосування вибухових речовин та механізмів (шляхом вибуху), шляхом підпалу чи іншими загальнонебезпечними способами.

Розроблення бурштинових руд родовищ України може проводитися відкритим способом - екскаваторно-транспортним методом. Збагачення руд виконується методом промивання на металевих ситах (грохотах). Пісок і глина змиваються водою, а кусочки бурштину вибираються й надсилаються на сортування та подальше використання.

Також незаконний видобуток бурштину-сирцю здійснюється місцевим населенням Рівненської області та Житомирської області з використанням водяних pomp шляхом вимивання породи з товщі ґрунту (до 10 метрів вглиб). До ймовірного місця залягання підганяють компресор і мотопомпу. Остання складається з двигуна й пожежного насоса. Під великим напором води в це місце ллють воду. Утворюється яма, через яку легший за воду бурштин виштовхується нагору.

Цей спосіб видобування можна віднести до складних підземних.

Цю технологію браконьєри за мінералами перейняли у своїх «колег» з Польщі. Нововведення дозволяє без великого ризику для життя за короткий проміжок часу намити значну кількість коштовних камінців. Сьогодні ліс і дороги рівненського Полісся перетворилися на глибокі провалля.

Рекультивацію розкопаних ділянок ніхто не проводить. Так, щороку внаслідок незаконного видобутку бурштину знищуються десятки гектарів лісових масивів та земельних угідь. А відсутність належного законодавства призвела до того, що унікальні корисні копалини (Польська Академія наук у Варшаві та Музей Землі, дослідивши бурштину-сукциніти Клесівського родовища, визнали унікальність їх світлих жовто-зелених різновидів, підтвердивши свій висновок відповідним сертифікатом) розкрадаються.

Наприклад, Поблизу села Гута Бісівська Маневицького району працівники сектору ДСБЕЗ Маневицького РВ УМВС України у Волинській області виявили незаконну діяльність групи осіб у складі чотирьох громадян Дубровицького району Рівненської області. Спритники за попередньою змовою незаконно видобували бурштин-сирець. При цьому правоохоронці вилучили спеціальну техніку: мотопомпу, понад 120 м пожежних рукавів, підсаки, ліхтарі, канистри з паливом та автомобіль ГАЗ-66.

В Житомирській області поблизу с. Гулянка Коростенського району працівниками УДСБЕЗ УМВС було виявлено незаконну діяльність групи осіб у складі восьми громадян, під керуванням двох мешканців Рівненської області, які за попередньою змовою, використовуючи мотопомпи здійснювали видобування бурштину. На місці пригоди було вилучено 2 мотопомпи, 5 автомобілів правопорушників, 2 електродвигуни, понад 200 метрів пожежних рукавів тощо.

У разі коли поклади бурштину знаходяться на невеликій глибині (від 3 до 7 метрів), як це наприклад в лісових масивах Олевського району Житомирської області, правопорушники видобувають його за допомогою лопат, викопуючи при цьому ями глибиною до 7 метрів.

Крім цього, правопорушники з метою прикриття своєї злочинної діяльності, користуючись корупційними зв'язками в органах державної влади останнім часом розпочали оформляти (в тому числі і на підставних осіб) право власності та користування на земельні ділянки де знаходяться поклади бурштину.

Так на території одного з районів Житомирської області правопорушникам з цією метою було передано у власність та користування ділянки на яких попередньо виявлялись факти незаконного видобування бурштину. В подальшому районною державною адміністрацією було затверджено робочий проект щодо землювання даних ділянок, шляхом зняття з них же родючого шару ґрунту, що фактично узаконює та завуальовує незаконні земляні роботи пов'язані з видобуванням бурштину.

Вищевказані дії відповідних державних органів створюють підґрунтя для розвитку такого суспільно-небезпечного явища, як незаконне видобування бурштину.

За вищевказаними фактами СУ УМВС України в Житомирській області відкрито кримінальне провадження за ст. 364 ч.2 КК України.